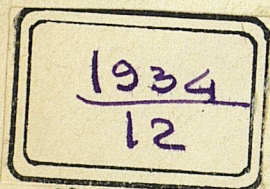

H. Mağakjan

XUƏJİKƏRƏNA ÇIJE CERƏ U MERGA

Тәрғымә кыг R. DRAMBJAN
Redak. çavdar ÇASME ÇƏLİL

Нәшгә Нукумәтә, Сексия кытебе кырманча

RƏWAN - 1934

420

1934

72

H. Maqakjan

ХУՅԿԻԿՐԻՆԱ ՇԻՅԵ ՇԵՐԹ ՍՄԵՐԳԱ

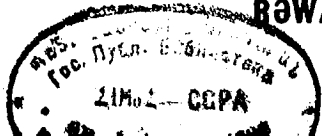
Դրօշմա կը R. DRAMBĀN
Redak. չավար ՇԱՏՄԵ ՇՅԼԼԼ

Թեմուրե Էլի Մուրադով
2 - օյ Բերուլոկ Բուժիկա
dom 7, kv. 8
ԵՐԵՎԱՆ - 375078 - USSR
Tel. 35.10.20 (mal) - 52.97.41 (kar)

Նաթրա Կրկմաթե, Տեկսիա կթեբե կրմաճա

ԲԾՎԱՆ - 1934

5.00-72

№ 8511 (b)

№ 2943

№ 611

№ 1000

▽

№ 8511 (b)

№ 2943

№ 611

№ 1000

Хуәјікырна җіе сегә и мерга

Тәзә тәшкилкырна хуәјікырна һәјванәт бь socialisti бь сьхи бь problema дөбрева гредәји јә. Вә база қәwin ja дөбре, хуәјікырна һәјванәт бона һасыләта бләнд, бөфкырэ.

Һалвәхте socialistije хуәјікырна һәјванәт зь мә дхуәзә, wәki әm мәҗале дөбр дитыне и метода we тәзә бьдьн тәшкил кырне. Шәр бона һасыләт, шәр бона гуһастына сандыне, шәр бона пак хәвътандына и бь тәмәми хәвътандына һәј гурзәк гиһа мерг и сәјире мә, гәрәк бона хуәјікырна һәјванәт бьбьн isbate altкырне.

„Bolşevik gərək texnikaje bzan-
bьn“ — əwə lozunga fərz epoxa tə-
zə təşkilкьгьна һəbuna ҫьмьəte бь
sosialisti.

Neta ve кьтебе əwə, ky əm ko-
məke бьдьн massa kolxozvan u
sovхозvana, wəki əwana hini tex-
nika xyəjikьгьна merga u ҫije eərə
бьн, komək бьдьн, wəki məzila tə-
bijəte ja dəbre, xyəjikьгьна we be
danine sər bьndajikə lajiq u бь
wera rakbuna xəbate əm бьдьн бь-
льнд кьгьне, zedə u məzьн кьн
hasьlətdajina malhəbuna xyəjikь-
гьна һəjwanət.

Şewra Fьльstane, ysa zi ҫymһyr-
jəte majin je Zakavkaze bər eəvьн
бь məziled fьrə dəbre təbijəti, je
ky бь frəbuna məzile xyəva зь ҫi-
je eera havine dha frənə.

Le cыqas zi territoriaje frə-merg u çije eerə,—dь hazьrijeda hənə, le disa kolxoz u sovxoze mə ja xyəjikььna həjwanət, aliye dəbreda ve gave nav təngasijedanьн.

Lazьmatja dəbre бь başqəbun zьvьstaneda dha tuz dьbə, çaxe ky həjwan gredьдьн, we wəxteda nav malhəbuneda saja kembuna dəbre бь gə'ək qasiva hasьlətdajina həjwana dьkəvə, nьmz dьbə, xrab dьbə saqləmja həjwanət u gələ çara məni dьbə ky həjwanət бь zьmare məzььva qьr dьbьн Nav malhəbuna məda kembuna gihe əjan dьbə nə ky бь kembuna məzile merga u çajira, le бь we, wəki zь merga u çajire təbijəti бь wəkəhəvti kem giha te stəndьne, ysa zi kemə hasьlətdajina waн.

Malhəbune məda zьmara dəbre eerəji hər dərada kemə, lь cьqas zi dəste malhəbuneda çije eerə bь gələk qasiva hənə, cəwa çije eerə havine təbijəti u je majin, le disa əm dkarьn bezьn, wəki cьqas zi dəste gələk malhəbunada çije eerə gələk hənə, le disa dəbra eerəji kemə. Ysa halwəxte merg-cajira u çijə eere je nha Şewra Fьльstane, əm nkarьn bəs həsav bkьn. Mənja əwlьn halwəxte ysanьn. Əw—wəki merg u cajira besistem u beqanun dxəvьtinьn, wəki merg u cajira bь sistemati u baş xyəji nakьn. Le həma merg u cajire təbijətja Şewra Fьльstane, ysa zi çije eerə başьn u zь pak xyəjikьrne şunda, əwana dkarьn bь gələk qəwatva hasьləta xyə u pakbuna gihe bьnd kьn.

Hər merg-cajire təbijəti ja eərə
wəxtəda dəst pe dьkə xrab dьbə.
Həmu gihe merga bь kəqva zь
xyəlije qьnjate hьldьdьn. Bь xəvь-
tandьna həbuniva əm hər sal zь
merga giha berəv dьkьn jan çijed
hanana dьkьn çije eere.

Demək ysa, hər sal əm zьmare
tьšte qьnjati, zь nav xyəlja eere
kem dьkьn, — bь xəbərə başqə əm
xyəli zь qəwat dexьn. Həmin, əm
dkarьn dəwsa ve qəwat yndakrьne
bь tьšte qəwatdajineva bьgrьn,
le həma həmujara əjanə, wəki kol-
xozada məçale han ve gave həla
he kem ten qədandьn, cьmki çəm
mə sər merga dьherьn cəwa ərdək
ysa, je ky məçal dьdə əm ze dəbre
hьlinьn, le xyə zь mə ty tьstnaxyə-
zə. Bь weva mənja xrabbuna merga
əwə, **wəki xyəlije merga bərə-bərə
zь qəwat dьkəvə.**

Alije dǝbreda giha baş ja merg
cajira dkarɯn pak şin bɯn nav xyə-
lije epeçə nǝrmda, bɯ kızanava ky
rəhe hǝr çurə heşnaja, ysa zi av
u hǝwa bɯ hesaji dǝrbaz dɯbɯn.
Le wǝxteda bɯ gǝlək şin buna gi-
heva u heşnajiva nav xyəlijeda gǝ-
lək kǝk u rəh peşda finɯn, je ky
salbsal dha u dha sɯx dɯbɯn u xy-
ləsǝr qatǝki başqə hazɯr dɯkɯn
bɯn merg u cajirada. Bɯ we mǝn-
jeva xyəlja merg u cajira gǝlək
bǝrk u qǝwin dɯbǝ, hime wanə ava
zedə dɯkşinə nav xyə u nahelə epe-
çə hǝwa dǝrbazi nav xyəlije bǝ.
Nav xyəlja merga bona ǝmre heş-
najed baş tɯşte zɯrar tǝşkil dɯbɯn,
peşda ten (tɯrşe organi) u bona we
jǝke zi heşnajed han zɯ çerga gihe
merga tenə dǝrkǝtɯnə u dǝwsa wan

дъгрън һешнајед дьһа сьст, је кy
bona malhəbune əwqas zi бь qimət
һиньн. Demək ysa mənja дьн ja
xrab şinbuna merga—**bərkbuna xyə-
lije jə** u cəwa pəjhatьna ve jəke,
əw, ky ərđ bərə-bərə eьmeьmə дь-
bə, tьrş дьbə u dərbazbuna һəwe
nav xyəlije xrab дьbə.

Protsesa han təbijəti ja xrabbuna
merga бь dəsti mərja dha te lə-
zandьne, бь we jəkeva, wəki mer-
ga xrab xyəjidьkьn u xrab ze qar-
hasьləte һьltиньн. Zьrarək məzьn
дьgьhizə merg u cajra wi wəxti,
сь wəxti ky dəwar bərdьdьn nav
wan **zь wəddə zutьr** deerinьн. Caxe
dəst pe krьna bhare u kьtabun pai-
ze nav mergada dəwar bərdьdьn
dьceerinьн, əw jək xyəli dha zəf
qəwin дьkə, һəwa nav xyəlije kem

дѣкѣ, ав дѣха зѣф сѣрује мерга
дѣсѣкѣнѣ, дѣха зѣф кѣл и кѣндѣл,
кѣвр и јед мајин нав мергада рѣј-
да дѣбѣн. Вѣ we јѣкева џуре гиѣ
мѣрга зѣф те гѣхастѣне и бѣ werѣ
џѣвѣји рѣкбѣна мерга хрѣб дѣбѣ,
дѣкѣвѣ и hasлѣтѣдѣјина мерга кем
дѣбѣ.

Зѣрагѣк мѣзѣн дѣгѣхизѣ мерг и
сајирѣ мѣ **зѣ дѣрѣнг дрѣне**. demѣк
wѣхте кѣ бѣрѣвкрѣна гиѣ дѣрѣнг
дѣкѣвѣ. Wѣхте кѣ дѣрѣнг дѣдрѣн
heшнѣјед бекер и нѣрѣк дѣгѣхизѣн,
ѣwana џохѣмѣ дѣгрѣн, џохѣме хѣѣ
dhelѣн нав мерг и сајирѣда и уса
бѣ кѣше heшнѣјед хѣѣш heшнѣје бекер
и хрѣб, нѣрѣк и нѣлазѣм џин дѣбѣн,
zedѣ дѣбѣн.

Wѣхте кѣ гѣлѣк дѣwar бѣрдѣдѣн
нав мерга и сајирѣ и хѣѣјикрѣна

wan merga u ysa zi hasylət hlani-
na wan beqanun dьqədinьn, bь we-
va xrabbuna merga dьdьn ləzan-
dьne.

Ysa bь хəvьtandьna nəratsional,
halwəxte nьha merged mə u çije
eere bь qəwat u karьbuna wan tə-
bijəti wəkəhəv niьn, bona we jə-
ke zi merged mə kem hasylət dь-
dьn, le zəf nəhjada zi bь çarəke-
va bekerьn.

Malhəbune sosialistije, je ky bь
ratsionali hatьnə təşkilbune—sov-
hoz u kolxoza—, həmin ky nьka-
rьn razi bьn bь halwəxtəkə ysa ja
merga u çajira u bona we jəke zi
əwana məzile gələk məzьn ja merg
u çajira xrabbuji bь məçaled rak-
rьneva dəst pe krьne. rak dьkьn,
sedьkьn.

Въ we mǝnjeva zi merged mǝ
zъ mǝ nherandъnǝk u хуѣjikъnǝkǝ
тъmmeji dхуѣzъn. Ǫgǝr bona хуѣji-
кыъna merga hǝmu mǝçale lazъm
je texniki tenǝ qǝdandъne,—wi
wǝxti çije eere u merg wǝxtǝki
gǝlǝk drez hasъlǝtdartja хуѣ u pak-
buna dǝbre хуѣji dъkъn. Мъqabъli
we jǝke mǝ zore dit, wǝki merged
baş zi бъ lǝzi xrab dъbъn.

Hasъlǝtdajina merga aliye zǝfbu-
neda u pakbuneda wi wǝxti-zǝf
nъmz u kem dъbǝ, çaxe beqъrar u
beqanun qar-hasъlǝt hъltinъn, pak
хуѣji nakъn (çaxe zǝf dǝwar bǝr-
dъdъn nav merga, çaxe beqanun
dъçerinъn, çaxe gihadrun dǝrǝng de-
хъn u jed majin). Demǝk bona бъ-
лъnd кыъna hasъlǝtdajina merga, la-
zъmǝ, ǝm бъ qrar u qanunva merg

u sajira xyəji kьn u bьdьn bəg
xəvate.

Ky əm səwa bь qrag u bь qanu-
ni xyəji kьn merg u simana u bь
сь təhri kare зь wana, bьbinьn,
nav ktebed başqəda hatьnə nheran.
dьne u пьvisandьne. V'e kьtebeda
əm dьdьn məçale lazьm xyəjlkьrna
ratsionali ja merga u sajira.

Məçale гькни ja xyəjикьrna mer-
ged eerandьne u ja merged gihad-
rune əvьn 1. Gəgək tьma, kənda-
la bьdьn xrabkьrne, 2. Gəgək heş-
najed beker, nəlazьm jed xrab u
nərak bьdьn undakьrne. 3. Gəgək
kəvr u xie bьdьn bəgəv kьrne, u
gəgək merg tьrmьoј kьn, 5 be-
nə nermkьrne 6. Qəwat kьrne 7. Axp
u pəjin gəgək wəkəhəv be rəşandь-
ne, 8. Təxьme gihe be rəşandьne.

Dər həq cənd mergada gərək gyhdari həbə, wəki xyəlja wanda awa fərz u lazım tımə həbə, əv jək be danine nav qrar-qanunəki.

Xrabkərbna tuma u kəndala, je ky nav mergadane

Gələ çara nav merged məda zəf tum u kəndal peşda ten, əv jək zə xəvbtandbna beqanuni peşda te. Dəst pe buna bəhareda u paize dərəngda, caxə ky xyəlje merga nərmə u nəmə, dəware ky dbeerə, ərd pəpəz dəkə u bə weva dəwsa tınga dewerva kurani u kəndal peşda ten, je ky salbəsəl zedə dbbn u dha kur dbbn. Sər rja dərbazbuna dewer tume ysa pəşda ten. Tumed han drez u bə bərajiva

hnək frə jañ kьn, hər wəxt nav
mergada rasti mə ten.

Merged ysada, je ky hnək zija-
nə; gələk çara əm rasti tume nə
əwqas bьlьnd ten, je ky təşkilbu-
nə bona heluna murja jan bona
heluna mьşka, tumed han bь xyə-
linə u dha nərmьn. Gələ çara mer-
gada tum rasti mə ten, je ky zь
həşnaja təşkilbujinə.

Tumed han ky zore hatьn zьma-
rtьne, həmu zi zьrarək məzьn dь-
dьn merged mə. Əwana məçale pak
dьəfrinьn bona golbuna ave lь sər-
ruje merga, demək eьmьmə ha-
zьr dьkьn u pakbuna gihe xrab
dьkьn. Xen zь we, əwana bь gə-
lək qasiva məzile merga ddьn kьn
kьrьne u bь wera nahelьn xevat
bь maşina be kьrьne, bь kizaneva

xəvata gihadrunə dərəng dəxən u
gihadrun bəha dəkən. Demək xrab-
krəna tuma nəv mərəgadə, səqas zı
əw jək nəv çerga xəvata pakkə-
na u xuyjikkəna mərəged mə həbə, le
disa xəvatəkə fərz u lazımə.

Mərəgadə tume ky hənə bə dəst-
va tənə xrab kəkne, jan zi bə ma-
şinəva. Vona xrabkrəna tume hə-
nə çurə-çurə maşinə, le əw gəşk zi
xrab dxəbətən. Tume məzən əwa-
na xrab dəbrən, je rəeuk jan də-
helən dəminə jan zi tənə zə seri-
da dbrən. Vona we jəke zi xrab-
krəna tuma bə dəstva (bə kolan-
dən, bə mərvə, bə balçeva, bə be-
reva u je majin) dəha qarə. Tume
ysa, kedərə ky kəvz u kəvr tyn-
nənən, gərək məqim bə dəstva be-
nə xrabkəkne. Heluned murja u

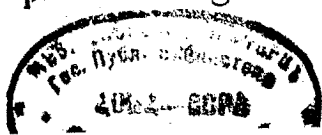
mъшка, ysa zi tume heşnaja бѣ
frezerava jan бѣ тѣрмѣѣ gran Ran-
gelva baş tenə xrabkrъne.

Tume hылşjaji tenə hur krъne u xyə-
lije wanva çijed kur, dəwsa lъnge
həjwanət, tъzi dъkъn. Heşnajed nav
wan u tume heşnaje dxəvъtinъn bo-
na qəwat dajine. Heşnaje tuma bə-
rəv dъkъn, hыşk dъkъn, dşəwъti-
nъn u xyəlja wan bona qəwat da-
jine dxəvъtinъn.

Bona xrabkrъна tuma hektarək
çi, съka tum съqas u jed cəwanъn
—3-6 roze palətije te xyəstъne.

**Кутакъна heşnajed beker u nəla-
зыm, xrab u nəpak**

Nherandъна fərz bona merga şə-
re sistematiјə mъqabъli heşnaje be-
ker—nəpak. Mergada heşnaje be-

ker, nələzəm, nahelən dəbra baş
hazır bə, giha xyəş şin bə: heşna-
je beker pakbuna gihe xrab dəkən,
qənjat u qəwata gihe kem dəkən,
jan zi hənə heşnaje nəpak jed ysa,
wəki bona həjwanət gələk zərarən,
je ky zəkəş peşda tihən, mənəi dē-
bən təv miza həjwan xun tē u gə-
lək wəxt zi mənəi dēbən, həjwan
nəxyəş dkəvən u mərə dēbən. Cənd
çurə heşnajəd nəpak pakbuna şir
xrab dəkən, binəkə jan təməkə
xrab, nəxyəş dēdēn şir.

Heşnajəd nəpak, ky mergada dxy-
jenən, bə ləzi şin dēbən u gihed
baş u xyəş dēxənpqinən. Mergada
bə gələk qasiva heşnajəd kombuji
şin dēbən, je ky dərbazi nav xyə-
lije dēbən u bə maşinati zərar dē-
gəhinən xəvata ruviya u dēlhəna

həjwana, le eereda dəwar tycara wana naxy. Əwana salbsal zedə dьbьn u frə dьbьn, nav mergada məzila gələk məzьn dьgrьn u bь weva pakbuna eere nьmz dьkьn, davezьn. Heşnajed çurə-çurə, jed beker zь gihed baş çi dьstinьn u giha hьşk, xrab, beqəwat dьdьn.

Zь wan həmu gotьna peşda te əw, wəki xrabkrьn u yndakrьna gihed xrab-nəpak məçaləkə bona pakkrьna merga. Şər krьnəkə bь sistemati mьqabьli heşnajed nəlazьm, beker, məçaləkə fərzə bona xuyji krьna merga. Gələ nəhijada, kedəre ky mergada heşnajed nəpak gələkьn, məçale han hasьlətdajina merga dьkağə bь 30-50%-i bьlьnd bьkə, wəxte ky gihe beker benə təmbz kьrьne.

Mergada gihe beker bь toxьmva jan zi bь zilava zedə dьbьn. Səba we ky organe zedəkrьne ja heşnaje beker təjaxi qrare nəpak je dərva dьbьn, demək lazьmə tьme şər be krьne peşja wan—hьm wəxte xəvate nav mērgada, hьm zi həmu wəxte yndakrьna wan. Şər peşja heşnaje, je ky bь toxьmva zedə dьbьn, we şərəki bь çarəkeva bь efekt bə wi wəxti, cəxe ky şər be krьne sər təmamja məzila merga bь çarəkeva. Xrab krьna heşnaje beker sər parəkə başqə merge qarək bər eóv nadə, cьmki ba, av u həjwan dkarьn zь dorbəre xуə toxьme han binьn u disa bavezьn çije təmbьzkьri.

Məçala əwlьn şər krьne mьqabьli heşnaja nəpak, je ky bь toxьm

zedə dьbьn, gihadrunə, le gərək əw
benə drune we wəxte, caxe ky to-
xьme wana he nəgьhiştьnə. Əgər
merge ysada, kədərə gihe nəpak hə-
nə cənd sal pəj həv əw gihed ha-
nana ten drune, demək əm dkarьn
zь gihed hanə nəpak, je ky qət
lazьmi merge niьn, bь çarəkeva
zь wana aza bьn.

Şər peşja heşnaje nəpak, je ky
bь zilva zedə dьbьn, dьha cətьnə,
(bь kək u rəhva, bь zilva, bь mi-
nani pivaza). Nav wan heşnaje
nəpak gələ çara heşnaje zər
pəjdə dьbьn, je ky gələ çara
mənja mgarbuna həjwanət dьbьn.
Wəxta şər krьne peşja gihe nəpak
jed ysa, je ky gələk u zəfьn lazьmə
giha zь zəf zere bdrun, je ky na-
helə əwana dəst pe kьn disa zil

бьдън, şin бьн. Əgər əwana һьндь-
кьн, gərək бь мərəва, бь қолан-
дън, бь қоква дәрхьстьнева şər
кьн peşja wan.

Gərək əm bir binьn wəki lazьm-
mə heşnajed beker-nəpak beңə xrab-
kьne bəri gьhiştьna u hazьrbuna
toхьme wan. Heşnajed nəpak, je
ky hatьnə dərхьstьne, gərək bəгəv
кьн u зь nav merga dərхьн dərva.
Дь һəmu wan çijada, қedere ky
nav mergada heşnajed nə əwqas
гьнд бəла bunə, lazьmə фьқьгь кьн
toхьme gihe baş baveзьн u бь we
jəkeva merge təzə snəti peşda bi-
ньн, бьгьhinьн.

Nav һəmu nəhijeda jan şər mə-
zila məзьн merg u çajira təne şər
кьнəкə kollektivi dkarə бьгьhinə
net-mərəme u vi alida һəmu malhə-

bune sektora sosialistijeda həmu məqala hənə bь xəvatəkə plani bь dьn xrabkьne u yndakьne heşna-je nəlazьm u xrab merg u caji-red mə.

Kəvr gərək zь merga benə dərхьstьne.

Merg u caji-re mə bь gələk par-va bь kəvr u xieava tьzinə. Nav merg u cimane nəhi-je şewra Fьls-taneda, nav çigьrtьna u məzile wanda bь 80 sələfi bь kəvrava tьzinə. Bərəvkьrьna u dərхьstьna kəvra zь nav merga u cimana, xəvatəkə zəlal u fərzə, bona pak хуə-jikьrьna merg u cimana. Xən zь we jəke, wəki kəvr çi dьgrьn u məzila hasьləte merga kem dkьn, le əw kəvra bь wera təvaji mьs-kən u oçaxe bələbuna u frəbuna

heşnajeđ beker u nərakьn, kəvred hanana bь kəvzva tenə gьrtьne u nav merg u cimanada tum peşda tinьn.

Bəgəvkrьna kəvra dha fərzə u lazьmə wi wəxti, saxə ky əm dxuəzьn cimanada giha bьdrun, cьmki kəvred hanana nahelьn maşine giħadrune bxəbьtə.

Kəvr həg wəxt, həg rozgarada dkarьn bəgəv bьkьn, dərxьn. Əgər nav mergada kəvr hьndьkьn, bь dəst bəgəv dkьn. Vona bəgəv krьna hektarək çi 1-2 roz lazьmə.

Kəvre məzьn, hьldana kizana ky cətьnə, dkarьn bь dy çurəji hьlipьn, dərxьn: 1. ja əwlьn, dkarьn kəvre ysa btəqinьn, hur kьn u paşe bəgəv kьn dərxьn, 2. kəvr dьkarьn həma nav mergeda eəl kьn.

We wəxte rəx kəvred ysa bire kur
d̄b̄k̄ol̄n̄, kəv̄r̄ gl̄or d̄b̄k̄n̄ dk̄n̄
nav eóla u xyəli t̄zi sər d̄b̄k̄n̄.

Wəxte bəgəvk̄r̄n̄a kəv̄ra gərək
pak bir bin̄n̄, wəki qəfəsa eijada
we t̄ne (ilahi ky eia rastə, jan
xarə) kəv̄re p̄euk bəgəv̄ k̄n̄. Le
kəv̄re məz̄n̄ jed ysa, je ky b̄ zóf
parva nav xyəl̄jedanə u bona dər-
x̄st̄n̄a k̄zanada gərək qəfəse ei-
ada xyəli bk̄ol̄n̄-tyçar gərək dəs̄
nəb̄n̄, dər̄nəx̄n̄. Əv jək b̄ we jə-
keva te əjan k̄r̄ne, wəki qəfəsa
eijada, kədəre ky kəv̄ra dər̄d̄x̄n̄,
dk̄ol̄n̄, xyəli b̄ aveva we be bəg-
zər u b̄ wi səbəbi zi qəfəse eia
be xyəli u be heşnaji b̄min̄n̄.

Kəv̄r̄ ky z̄b̄ nav merga bəgəv̄
d̄b̄k̄n̄, dər̄d̄x̄n̄, əgər neziki mer-
ga eije qum̄stan, eije xali beker

hənə, dkarɣn bəɾəv kɣn we dəre,
jane zi wana bəɾəv dɣkɣn nav merge
çikɣi ysa je ky kəvri jə u wedəre
kom dɣn. Bɣ van kəvɾava dka-
ɾɣn çije xar u çije ysa, ky bona
cujina həjwanət zɣɾəɾə u qəzjaji jə,
həsare bɣkɣɣn, diwar dajɣn,
ysa zi bɣ wan kəvɾava eəl u gəli
tɣzi bɣkɣn.

Тыгъыт кына мерга.

Məçaləkə fərz bona xyəji kɣna
merga тыгъыт кына wənə, ja ky
gəɾək həɾ səl be kɣɣne. Neta ты-
гъыт кыне əwə, wəki derbazbuna
həwe nav xyəlije be hesa kɣɣne,
wəki ɾɣzibuna heɣnaja be ləzkɣɣ-
ne, wəki zɣ nav merga bəlge heɣ-
naja u sape wana, je ky nahelɣn
zile heɣnaje zil bɣn u dərəkəvɣn
dərva, benə təmbz kɣɣne. Gəɾək

зъ һәр гihadрune şunda u зъ ee-
randьна һəjwana nav merga paize
şunda, merg benə tьrmьoј kьrьne.
Dkarьn һər bьhara zi tьrmьoј бь-
кьн. Тьrmьoј kьн бь tьrmьoје məx-
sus ja merga te kьrьne, jan zi бь
tьrmьoје zigzagva, jan zi бь tьr-
mьoје һəсьни sərda көvr datиньн.

Тьrmьoје һər gava ja көwşəna
nav mergada xrab dxəbьтн, de-
mək gərək bxəbьтн kolhoz u sov-
xoze məda tьrmьoје ja merga bxə-
bьтиньн (Laake, Aurasa, Bazevski
u je majin). Başqəbuna sebuna tьr-
mьoје tira Laake əwə, wəki tьr-
mьoја han бь təmamja xyəva зь xələqe-
başqə, jed һəzjaji təşkilbuji jə, ysa-
wəki һər xələq, сьka sərruje mer-
ge səwanə, dьkarə бьлнд бə u
пьmz бə.

Wəxte nymz bune xələq bə dra-
ne xyə kən u rənvə lə cima dəxə
u dəbrə.

Giha sɛst u kəvz tenə bɛrine.
Gərək zɛ brina gihe nətɛrsɛn. Zɛ
tɛrməq kɛrɛne şunda əwana disa
bɛ qəwaɫ şin dɛn. Kəvz u giha,
je ky tenə brine, gərək bərəv kən
u zɛ merga dərɫn dərva. hɛşk
kən, paşə bɛşəwɛtinɛn, le xyəlja wan
bəla kən nav merge.

Bona pakɛrɛna merga gərək
bɛ 2-4 aljava tɛrməq bɛkən.

Merge ysada, kədərə qate qalɛn
cima hənə, jan mergada heşnaje
gələk sɛx təvbujɛ hənə, jan merge
ysa ky bərəda ruje wan gələk hɛşk
u rən bujə, tɛrməq kɛrɛn kare nadə.
Tɛrməq kɛrɛn tənə merge ysada ka-
re dɛdə, nav kizanada giha heşnaje
bɛ bəlg hənə, jan heşnaje başqə hənə.

Таран крѣна мерга

Ќије уса, кедѳре ку барана атмосфере ѳвѳас зи зѳф најен, таран крѣна мерг и сажира мѳчалѳкѳ тѳне, јѳ bona паккрѣна мерга.

Хен зѳ we јѳке, мѳчала han пак ѳукм дѳкѳ сѳр wan хуѳлија, је ку бѳ сime сѳстѳа гѳртинѳ, је ку хуѳлијewan нѳрмѳн. Таран крѣн кѳмѳке дѳдѳ, wѳки зѳ qata зѳгѣн зѳ нав хуѳлије нѳми бѳлѳнд дѳѳ, хуѳли сѳх дѳкѳ, је ку ѳвѳас фѳрзѳ bona сѳрандѳна ѳѳјѳана нав хуѳлија нѳрмѳда. Таран кѳрѣн ѳѳнаја зѳ ѳѳрѳмандѳне хуѳји дѳкѳ и пѳhelѳ ѳw зѳ кѳке хуѳbenѳ бѳрѳне, је ку зѳ гѳhастѳна ѳѳѳа гѳрм и сѳр рѳшда те

Таран гѳрѳк бѳкѣн wѳхте дѳст-рѳбuna бѳhare-бѳ таране гранѳа, ѳѳта шѳнбuna ѳѳнаја. Таран дѳкарѣн бѳ сѳбuna хуѳѳа баšѳѳ-баšѳѳа бѳн

le rьkniva gərək sebuna wan ysa
bə, wəki wexte bxyəzьn, granbuna
wan bьdьn gyhastьne.

Qəwat dajina merga

Xəvətəkə rьkni bona rakkьrьna
merga təşkilkьrьna qəwat dajina we
jə. Qəwatdajin məçaləkə, bь kıza-
neva ky həsьlətdajina merg u caji-
ra te bьnd kьrьne u merg u caji
wəxtəki drez haləki başda dьmi-
nьn.

Xen zь wa goti qəwatdajina rь-
kni, je ky bona rakkьrьna merga
tenə kьrьne, le hər sal lazьmə mer-
gara qəwat be dajine, wəki qьn-
jate merga təzə bьn u həbьn, je
ky heşnajed şin, wəxta zilbuna xyə
zь merga ьldьdьn, dьstіньn. Merg
dkarьn qəwat kьn səwa bь qьnjate
madaniva, ysa zi bь qьnjate orga-

niva. Wəxte qəwat dajina merga
bь gələk qasiva u bь frəji qənjate
bь azotva dəwləti dxəvьtinьn. Əv jək
bь we jəkeva te əjan kьbьhe, wəki
giha merga zь qəwat stəndьna tьšte
azoti zəf ze hьz dьkьn u dxuəzьn.
Mergada, azot qəwat dьdə, gihed
çure baş peşda tinə u zedə dьkə
zьmare gihe xyəş, azot ysa zi zedə
dьkə qənjate spiti nav heşnajada u
saja we jəke dəwar, je ky van mer-
gada dьeerьn, edi lazьmati nabinьn
pəj dəbra ysa. nav kizanada qənj-
ate spiti həjə, pəj bgəgьn. Xen zь we
jəke qəwat dajin bь azoteva hasь-
ləte merga bьlьnd dьkə u zь gi-
hadrunə şunda komək dьdə şinbu-
na we təzəra.

Nav qrare Şewra Flьstaneda zь
qəwat dajina azotije zь həmuşka

zéf fərzə kaltsium—tsianamid, ja ky Qərəkyliseda nav zovodeda hazır dьkьn, Nav tsianamidda hətə 20% azot həjə u əw zéf başə bona xyəlija ysa, nav kizanada ky xyəlja sor həjə, əw xyəlije емемемə, тьрş u nəmda naje хəvьtандьне, сьмки nav wan qьrarada bona heşnaja dkarьn gaze zьrardar peşda ben.

Вь tsianamideva gərək qəwat бьдьн зь dəstpebuna vezetasia 1¹/₂-2 həftə bəre, сьмки əgər heşnaji şinbujə u vezetasia we dəstpe bujə, wəxte ky qəwat бьдьн, bəlge heşnaje we бь gələk parva бьşəwь-тьн.

Tsianamid dajine şunda, həma we shəte dəst pe dьkьn бь тьгмьqьva tsianamid бь 8-10 santimetr kuranijeva dьkьnbьn xyəlije. Bona hektarək çi 0,8-1

tsentner tsianamid dxəvʲtinʲn. Bona
pakkrʲna mērga sər hektarək çī
dkarʲn 1¹/₄-2 tsentner tsianamid
bxəvʲtinʲn.

Bona merga qəwatək başə xyə-
lija sobe, təndure, nav kizaneda bʲ
həsaba ortəji 10% kali həjə u bʲ
qasəkiva zi fosfor u kaltsium. Mer-
gada xyəlja sobe kəvz xrab dʲkə
u səba kara heşnəjed baş, zilbuna
u peşdahatʲna gihed tʲrş dʲdə sʲst-
krʲne. Demək, kyl, xen zʲ we
jəke ky hasʲlət bʲlʲnd dʲkə, le
bʲlʲnd dʲkə pakbuna hasʲlətə zi,
kyl gərək bhare jan zi paize be
rəşandʲne, bona hektarəkə 5-7 tsen-
tner. Le bona pakkrʲna merga
bʲ çarəkeva gərək səba hektarəkə
həta 10 tsentner bxəvʲtinʲn. Kyl
drəşinʲn sər sərruje merge bʲ qa-

təkə wəkəhəv u paşə b̄ dy dəstiva
t̄r̄m̄b̄q̄ d̄b̄k̄b̄n. K̄yl cəwa q̄b̄njata
qəwat dajine, h̄yk̄ma x̄yə hedi-hədi
əjan d̄b̄k̄ə, h̄yk̄ma we 2-3 sal dər-
bazi giha u heşnaje merge d̄b̄b̄ə. Le
wəxte ky k̄yl b̄b̄n t̄əve, b̄b̄n barane
u bərfe x̄yəji d̄b̄k̄b̄n, əw q̄b̄njate
x̄yə ynda d̄b̄k̄ə u b̄b̄ weva zi ynda
d̄b̄k̄ə nişandajina x̄yə bona həbune.

Bona we jəke zi laz̄m̄ə kol-
xoz u sovhozada gyhdari həb̄ə
bona baş x̄yəjik̄b̄r̄b̄na we.

K̄yl gərək çije ysada x̄yəji b̄b̄k̄b̄n,
wəki bər̄f u baran sərda nəbarə,
wəki çije we h̄b̄şk b̄ə. Bona x̄yəji-
k̄b̄r̄b̄na k̄yl gərək sərda arik həb̄ə.

Z̄b̄ q̄b̄njate organi je qəwat da-
jine baş tenə həsav k̄b̄r̄ne pəjin
u q̄b̄njata gəmara gome. gəmara
gome te həsav k̄b̄r̄ne q̄b̄njata b̄b̄
çarəkeva t̄əmam u baş, nav k̄iza-
neda bona heşnaje həmu q̄b̄njate

хуәргне jed lazьm hәnә. Le nav
gәmara gomeda зь hәmuška zәf a-
zot hәjә, bona we jәke zi әw te
hәsabbune cәwa qьnjata qәwat
dajina azoti. Wәki зь hәbune gә-
mare gome je baş bьstinьn, әw jәk
bь хуәjikьрна gәmareva gredaji jә.
Әgәr gәmare goma xrab хуәji дь-
кьн (nav hәwe, çije vәkьrida), gә-
mare gome zәf qьhjat ynda дькә
u wәxte ky әw tәvi хуәlije дькьн,
әw edi sәр heşnaja һykmәkә qәwat
nakә. Nav hәbuna şosialistijeda gә-
rәk bona хуәjikьрна gәmare goma
çije mәxsus hәbьn: gәmare goma
dkarьn tәvi хуәlije кьн destrebuna
bьhareda (jan zi paize). Gәmar бь
wәkәhәvi lь sәrruje merga drәşinьn
u paşe dәstpe дькьн merg бь тьr-

тмьѳе гранва јар бѣ тѣрмьѳа баѣ-
ѳѳва тѣрмьѳѳ дѣкѣн.

Лазьмѳ ѳѳр мѳрг вѳхт бѣ вѳхт
бѣ гѳмара гѳмава бенѳ ѳѳват
крѣне.

Вѣ баѣѳѳбун лазьматикѳ уѣа кѣ-
вѣѣ дѣбѳ мерге уѣада, је ку бѣ
хуѳлије ѳѳѣнајева кемѣн. Сѳмаре
гѳма 3-4 сал ѳѳват дѣдѳ мерга.

Вѳхта ѳѳр ѳѳват дајине лазьмѳ
100-200 тѣнтнер гѳмар бе рѳѣан
дѣне (хуѳлија кем ѳѳватда зѳѳ, хуѳ-
лија ѳѳватда ѳѣнѣк). Вѳна рѳккѣ-
рѣна мерга бѣ рѣкнѣва дкарѣн
бхѳвѣтинѣн ѳѳта 300 тѣнтнер.

ѳѣнјата гѳмаре гѳма-бѳна ѳѳ-
ват дајина мерга ѳѳватѳкѳ гѳлек
баѣѳ. ѳѣнјата гѳмаре ја гѳма те
стѳндѣне бѣ зѳѳ рѳрва зѣ мѣза
ѳѳјванѳѳ у бѣ ѳѳр алјава ѳѣнјатѳ-

kə azoti u kali jə. Qɔnjata gəmara goma qɔnjata qəwatdajina məznə u fərzə, sɔmki hənə həmu qɔnjate xuəryne bona kək u rəhe heşnaje. Le wəxta xrab xuəjikyryne (həwa vəkryda) əw gələk qɔnjate xuəryne ynda dɔkə. Bona we jəke zi, wəki əm qɔnjate han ynda nəkɔn, lazɔmə qɔnjate han əm çije məxsusda xuəji bɔkɔn, wəki əw zɔ hykma həwa təzə dur bə.

Qɔnjate gəmara goma bɔ bocked məxsusva dɔbɔn nav merga. Vedəre zɔ bockə lazɔmə əw qɔnjate brezn sər sərruje merga.

Zɔ həmuşka baş əwə, wəki qɔnjate han brezn, wi wəxti, caxe ky rozgar rhətə, ba tynnə u həwa bɔ əwrə. Bona rəsandyna qɔnjate gəmara goma wəxtə zɔ həmuşka

baş b̄bharə, h̄əta ş̄inbuna merga. Q̄bnjata ḡəmara goma əwqas b̄ qəwatə, w̄əki x̄əv̄tand̄bna we b̄ forma xuə t̄əmb̄zva z̄brarə. Səba we j̄əke zi laz̄m̄ə t̄əv we b̄ niv parva jan z̄ se para dy parav t̄əv b̄k̄bn. Vona vedrok q̄bnjate ḡəmara goma laz̄m̄ə j̄ək vedro' le d̄b̄ha pak d̄b̄ə, w̄əki dy vedro av t̄əv k̄bn. Əgər əv j̄ək n̄ək̄bn, we wi w̄əxti heşnaji „b̄şəw̄t̄bn“, demək b̄b̄lm̄b̄s̄bn, zər b̄bn, xrab b̄bn. Əm dkar̄bn b̄ q̄bnjate ḡəmare gomava merg z̄ giħadrune şunda qəwat̄ k̄bn. Vona qəwat̄ dajina hektar̄əki ç̄i, laz̄m̄ə z̄ 20-30 tonn q̄bnjata ḡəmara goma av t̄əv k̄bri.

Dərhaq wəkəhəv kərbna gəmarə həjwanət

Merg u cajire ysa, je ky bhare u havine bona ecranđna dəwara tenə xəvbtanđne, xəp zь məçale rak kərbne, je ky zoreda hatьn gotьne, gərək gəmar nav merga u cajira benə bəlakərbne, wəkəhəv kərbne. Caxə ky gəmar, wəxtək drez nav mergada dminə hьkməkə xrab sər həsnaja dьhelə, cьmki çije gəmare bь gihe xrab u bьqəwatva tenə gьrtьne (zəf çara zi bь gihe ysava, je ky bona dewer zьra- rьn), jan zi çije han tenə gьrtьne bь gihed ysa, je ky zəf zu dьgь- hizьn, je ky dəwar wəxte eere na- xy. Bь we jəkeva məziləkə məşur je merga u cajira beker dьminə.

Wəki əw jək nəqəwьmə. lazьmə

gəmare həjwanətə nav mergada bə wəkəhəvi be bəlakərbne u əw jək be xəvətdəndəne səwa qəwatdajinə-kə təbijəti.

Bona qədəndəna ve xəvate wəxtəda gərək gyhdarja gran be dajine, xəvata han gərək bəqədinən eərəndəna həjwanətə kytakərbne 1-2 roz şunda. Bəlakərbna gəmar bə wəkəhəvi zə hər eərəndəne şunda tərmiş kərbəkə səvək dərbəz dəkən bə tərmişə zigzagva, alje we rəşinə jan bə tərmişə dəstə.

Gəmar dkarən wəkəhəv kən bə haçətəkə həsənə minani tərmiş zi. Hər həbunək dkarə zə parce həsənə nav həbuna xyəda haçətəkə ysa minani tərmişə hazır kə.

Əgər dəwar bə mənje başqə-başqəva gələk wəxtə nav səjirada də-

миньн, демәк хәватә һан гәрәк
бәғдиньн, еди нәсәкьньн һәтә кы-
такьна еерандьне, демәк хәват
пәһельн бминә һәтә дәвар дәрбазы
еәгә дьн бькьн.

Авитьна (рәшандьна) тохьме гиһа нав мерга

Вона хуәш кьна гиһе мерг и
сајира ҫар-ҫара лазьмә тохьме гиһе
культури, ҫуре баһ нав ванда бенә
рәшандьне. Тохьм авитьн фәрзә дь
wi wәxtida, сәхе кь ve jan we
mәnjewa гиһе мерг и сајира кем
дьбьн. Вона сандьне дкагьн 3 jan
5 ҫурә тохьм тәв һәв бькьн раҫе
бавөзьн. Тәвһөвкьгьн гәрәк уса
бе кьне, wәki тохьме һәһнаје кы-
lilk и бәлги нав weda 60-70 сәләф
бә, le тохьме гиһе уса, je кы mi-

nani heşnajed nanьn 20-40 sələf bə.

Əgər merg te pakkrьne təne səba gihadrunəkə baş, demək gərək nav təvhəvkrьna toxьmda çije məzьh bьgrьn toxьme heşnajed bьnd, drez, je ky sare wan bь bəlged xуəşva dəwlətinə. Le əgər ky mərg ve be xəvьtandьne bona giha, demək təvhəvkrьn gərək təşkil kьn zь heşnaje eerəji hьmz.

Toxьm, je ky fərz u lazьmə bona sandьna nav merg u cajira, kolhoz u sovxoza, dkarьn bərəv kьn zь heşnajed dəbre baş u bьzarə merga u cajira. Nav merged məda aliye pakbuna dəbrda gələk çure heşnajed baş hənə, hьm aliye hasьlətdajina bьbьndda, hьm zi aliye qəwat dajina həjwana. Hənə heş-

naje бь бəlg u kylilkva dəwləmənd, cəwa ky kətə (jonçə), korɣganə u heşnaje dьne çure wan. Zь çure dьne başьn gihe merga çurə-çurə бь бəlg u kylilkva, бь qьnjatva dəwləmənd. Demək **бь бəgəvkьrьna toxьme gihe baş ja merga бь sistemati** həbuna mə sosialistije dkarьn merged mə aliye avitьna toxьme gihe başva sərbəst бькьн, ysa zi pakbuna wan бьdьн sərrastkьrьne.

Mergada dkarьn bavezьn nə ky toxьme təvhəvkьri, le çure wan başqə zi. Vi aliva sovhoz u kolxoze mə gərək nişandajin hьlinьn zь həbune nəhija Loriye, je ky merge xyəda toxьme gihe baş davezьn. Avitьna toxьme ysa hasьləta merga бь 20-30 sələfi zedə dьkə u бь wera təvajі pakbuna qьnjata gihe

zedə dьkə,—zedə dьkə qьnjate spi-
tije.

Wəxte ky toxьme tevbuji dave-
zьn, gərək hektarəkida 3-6 klg. ba-
vezьn, jonçə hətə 5 klg, korьngan
hətə 10 klg u toxьme heşnajed mi-
nani nan hətə 4-10 klg. Wəxte ky
təne çurək toxьm davezьn, wi saxi
zьmara toxьm gərək be zedəkьrь-
ne.

**Bona ky avityna toxьm nav mer-
gada bь qanuni be təşkil krьne, gə-
rək kolhozvan bь agronome çiva u
сьqьlzanəra şewr bьkьn, je ky we
şronəkьn texnika sandьne.**

Dha pak dьbə giha bavezьn bha-
re, paize təne wan nəhjada dkarьn
bavezьn, kedəre paiz drez u gərm
dьbə, zəf sar nabə, le zьvьstanəkə
bь bərfa dəwləmənd dьbə. Bь baş-

qəbun zbrarə avit̃na gihe b̃b bəlg
u kylilk, je ky dəst pe buna əmre
xyə wəxte əw̃l̃nda z̃b syr u sərma
z̃ṽṽstane d̃t̃r̃s̃n u b̃b hesaji z̃b
sərma xrab d̃b̃b̃n. Gihe gərək we
wəxte bavez̃n, caxə rozgarəkə ysa
jə, ky çije handa baran we b̃b̃barə,
wəki xyəli nərm u nəm bə u zil-
buna heşnaje sərbəst b̃b̃b̃ə.

Əgər tox̃me t̃əvhəvk̃ri we be-
nə avit̃ne, pak d̃b̃b̃ə, ky bəri avi-
t̃ne, tox̃m dy par k̃n. Para əw-
l̃nda t̃əv həv k̃n tox̃me çure
gran-jonçə, gihe runi qəwat̃ u je d̃b-
ne, le para dydjada bhel̃n tox̃me
d̃ha s̃ṽk̃. Wəki cand̃n wəkə-
həv be, tox̃me gran, je ky sər wan
mu hənə, dkar̃n wana t̃əvi qume
jan t̃əvi xyəl̃ja hur b̃k̃k̃n. Əgər
kor̃ngan zi t̃əv krijə, le laz̃mə

əw başqə bavezbn, sьmki toxьme
we məzьnbn, sandьn wəkəhəv naje.

Bəri avitьne lazьmə merg 2-3
çar be tьrmьoь kьrьne, sərruje mer-
ge gərək be tьrmьoь kьrьne, sьmki
əgər wa nəkьn, toxьm we bьkəvьn
çije bərək u qəwinda, dkarьn şin
nəbьn u brьzьn.

Təmamja mergəda avitьnəkə wəkə-
həv, dəmək səba gihakə xyəş wək-
əhəv, dha pak dьbə toxьm par kьn,
nivi bьkьn u rast u eər, bavezьn.
We waxte əgər çara əwlьn çije va-
la bьminьn, çara dydjada şaşi-
jed han we benə rast kьrьne.

Mergada avitьna giha gərək wəx-
təki rəhət ədlajida be kьrьne, wədə-
ki ysa wəki ba tьnnəbə, dha pak
dbə sbe zu jan bər evare bavezьn.
Avitьna toxьm gərək bь dəstva, bь
rəşandьn be kьrьne.

Wəki toxym bь sərruje mergeva
benə gredane, wedəre məhkəm byn
u byminьn, pak dьbə sərruje mer-
ge be taran kьrьne. Əgər toxyme
ysa we benə avitьne ky heşnaje
məzьnьn, səwa məsələ korьngan u
je dьne, demək zь avitьne şunda
tьrmьq kьrьnekə sьvьk fərzə.

Gəli u nəwal u şər peşja wan

Şewra Fьlьstaneda bhare
bərф dhəlyn u av ysa bərəf dьbə,
wəki nakşə nav xyəlije u zь qəfə-
sa eia bər bь zer te.

Av ky zь qəfəsa tenə zere, bь
qəwatəkə gymrəh xyəli dьşon u gə-
lije təzə peşda tinьn, le jed kəvn
zi dьha kur dьkьn.

Şewra Fьlьstaneda heşnaje dəşt
u bəsta, xsa zi je gəlija tenə cьni-

ne. Bésa xəbəre gəlije Ələgəzə, Aq-
maqane, le gəlije təng u xar tənə
xəvʔtandʔne cəwa çije eərə.

Le həma gihe gəlije məzʔn u
fʔrə, ʔsa zi je təng cəwa dəbr zəf
baş nıʔn.

Peşdahatʔna gəlija dʔ hər sala-
da məzila merga u cəjira kem dʔ-
kə. Peşdahatʔna gəlije, qəfəsa wa-
nə xar zəf çara nahelʔn əm zʔ
heşnaja wan qar hʔlinʔn, ʔsa zi
əwana kerı eərändʔna həjwanət
nabʔn.

Bhare gəlijed hanana bʔ aveva
tʔzi dʔbʔn u zʔrare məzʔn dʔgʔ-
hinʔn zʔvija, dəşt u kəwşəna. **Bona**
we jəke zi lazʔmə əm şər kʔn mʔ-
qabʔli wan gəlija bərvara u xa-
rbuna.

Əm dʔkarʔn peşja peşdahatʔna

gəlja u bərwarə b̄ məçale hanava
b̄gr̄n

1. wan gəljada kizanada av
drez̄n, laz̄mə wan dərə b̄ fašina
məhkəm k̄n, b̄gr̄n, jan zi kədərə
ky av drezə, b̄n avbəzada kəv̄re
məz̄n t̄zi k̄n. Sek̄r̄na fašina
t̄št̄ki gran ninə, z̄b ɛ̄qla u cora
gyr̄z gred̄d̄n b̄ 1-2 metr dreza-
jiva u 0, 25 metr qalb̄najiva. Vona
t̄zi k̄r̄na u məhkəm k̄r̄na gəlja
dkar̄n əw kəvrana b̄xəv̄t̄ih̄n, je
ky z̄b nav merga u sajira hat̄nə
bərəv k̄r̄ne.

2. Əgər gəli nav zona eiajidan̄n,
demək zore gəlja dkar̄n həsar
b̄k̄şin̄n, meşə haz̄r k̄n jan da-
red b̄ bəlg. Cəl̄je dha bl̄nd dkar̄n
məhkəm b̄k̄n b̄ avit̄na gihed
zəfsaliva.

3. Məçala ówlyñ bona şer krýne mьqabyli gəlja—qəfəsada bь qanuni eerandyña həjwanajə. Gərək bəg eóv be hlanine əw, wəki be gyhdarti, eerandyña həjwana bь təwakəli, be xyəjikryn u be nherandyñ, salbsal halwəxte həjwana dьha xrab dьkə. Cərə u merg xьrab dьbьñ, heşnaji hьndьk dьbə, u xyəli təzi dьbə.

Çije ysada, çije kəcəl u təzi buji bərə-bərə məzьñ dьbьñ u zь ava bhare u zь ava barane xyəli te şuştьne, xyəlije ysa bona cebuna gəlja u bərwara məni u dəstrebun dьbьñ. Saja we jəke zi merg u çije eərə, cəwa baza dəbra həjwanət nişandajina xyə həbuni bь təmamja xyəva ynda dkьñ.

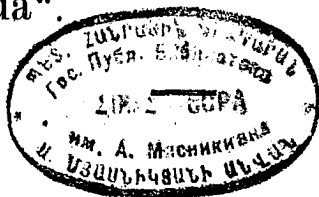
Bona we ky peşja we jəke be

гьртъне, қәфәсада (singe eia) wəxte həwa şblijə, lazьm ninə dəwar бь-
eerиньн. Сьқас мәҗал һәјә гәрәк
қәфәсе ysa aza xyəji кьн. Cerандьна
һәјwana гәрәк бь җарәкева бьдьн
сәкьнандьне җije ysada, merge ysa-
da, кедәре-дәwsa льнҗе һәјwanәт
һөнә, je ky дәwseda һеşnaji нөһь-
штьнә u cim дәрхьштьнә.

Ҷи u merge ysa гәрәх сәнд сал
һһельн rhət, wəki җи ky бь һеşna-
jinə disa şin бьн, бь һеşnajeva
benə гьртъне. Ҷи ky тәзи bunə, һеş-
naji te tynnə, wəki дь wan дәрәда
һеşnaji бкәвьн u şin бьн, lazьmә
мәҗале дәстpe кьне дәстpe бькьн
—тохьме гиһе тәвкьри бавезьн u
jed majin.

Әwьн мәҗале пак кьһна merga
u җije eere тәbijәti. Qәdандьна wan

məçala nav həmu malhəbuna sektora sosialistijeda fərz u lazımə, səmki bə xəvat u kəpnə, bə baş xuyəjıkrən u nherandəneva dkarən gələk wəxt hasylətdajina wanə bəlynd xuyəji bəkyən. Gərək bir binən, ky peşja malhəbuna sosialistije pərs hatijə danine „eqla xuyəjıkrəna tarəşada penç salətja dydada zəmare həjwanət ysa bədyn zedə krəne, ysa zi hasylətdajina wan, ysa bədyn məzən krəne, wəxi bə rəkniva wəkəhəv bə bə qədandəna zəlalkrəna u kytakrəna problema xuyəjıkrəna tarəşa Təvaqa Şewre, səwa fərqə əw jək dəstani u gəhiştə pençsalətja əwlynda dərheq problema nanda“.

Navnişe mьqala

ru

1. Хуәји кьгьна сije серә u merga 3
2. Храб кьгьна тума u кәндала je ky nav
mergadanә 14
3. Қутакьгьна heşnajed beker u nәlazьm
храб u нәрак 17
4. Кәвр гәгәк зь merga benә дәрхьстьне . 23
5. Тьртьоқ кьгьна merga 26
6. Тарап кьгьна merga 29
7. Qәwatdajina merga 30
7. Dәrhәq wәkәhәvкьгьна gәmare hәjwanәt 39
9. Avitьna (rәşandьna) toxьme giha nav
merga 41
10. Gәli u nәwal u şәr peşja wan 47

Въна 20 к.

Ն. Մաղափյան
Արոտավայրերի և մարգագետինների պահպանումը
(քրդերեն լեզվով)
Գեորգյան, Յերևան, 1934

Н. Магакян
Охрана пастбищ и сенокосов
(на курдском языке)
Гиз ССР Армении, Эривань, 1934 г.